

Tillsammans Mot Korruption

– rapport från antikorrupptionsdagen i Almedalen den 5 juli 2016

Flera talare anknöt till det instabila läget i världen med starka nationalistiska strömningar, bl.a. förvärrat av Brexit. Detta reser krav på ökade insatser för att stävja korruption.

Pressens roll när det gäller att upptäcka oegentligheter framhölls. Samtidigt konstaterades att nedskärningar i pressens resurser lett till minskad bevakning. I Motala t.ex. fanns vid tiden för avslöjandet av en mutkultur två intensivt konkurrerande lokaltidningar.

Den nya lagen (2016:749) om stärkt skydd mot repressalier för arbetstagare som slår larm om allvarliga missförhållanden kritiserades då den gäller för arbetstagare och inhyrd arbetskraft men inte för exempelvis konsulter. Det kan även vara svårt att avgöra vad som menas med "allvarliga" missförhållanden med resultatet att visselblåsare avskräcks från att anmäla. Synen på visselblåsare skiljer sig i olika länder. Den svenska lagstiftningen uppmuntrar inte till visselblåsning. I USA däremot kan visselblåsare belönas.

Tidigare har många företag intagit en avvaktande hållning till system för visselblåsare eftersom man fruktat att man skulle översvämmas av anmälningar. En enkät gjord av EY och WhistleB bekräftar resultat från andra liknande undersökning att man kan vänta sig 1 anmälan per 500 till 1 000 medarbetare per år men att skillnaden är stor mellan olika branscher. Ungefär var tredje anmälan leder till en uppföljande anonym dialog mellan visselblåsaren och arbetsgivaren. Allt fler företag öppnar sina visselblåsarsystem för externa anmälare.

Problem i byggbranschen belystes vid flera seminarier. Man pekade på att i branschen hanteras stora summor pengar på ett mycket decentraliserat sätt och ofta i projekt med små marginaler.

Några av parterna i den överenskommelse som slutits mellan leverantörer och beställare inom den offentligt finansierade bygg- och fastighetssektorn presenterade "Överenskommelse för att motverka mutor och korruption (ÖMK)". Parter är SKL, Byggherrarna, Sveriges Byggindustrier och några av de största byggföretagen som Skanska och NCC. Överenskommelsen har bl.a. slutits för att möta omvärldens krav på ökad transparens och måttfullhet i affärsrelationer. Överenskommelsen är öppen för fler parter att ansluta sig.

Enligt SKL har överenskommelsen på läkemedelsindustriområdet¹ stått som förebild för överenskommelsen på byggområdet. Denna kommer i sin tur att inspirera till förhandlingar om liknande avseende vård och omsorg.

Likheter och skillnader mellan mutlagstiftningen i USA, UK och Sverige belystes. En skillnad är att man i USA dömer företag till mycket stora skadestånd vid brott. Exempelvis har Siemens dömts att betala ca USD 800 miljoner, Vimpelkom USD 795 miljoner och BAE USD 400 miljoner. Skillnader finns också i attityder. I USA läggs stor vikt vid att företagen samarbetar med de rättsvårdande myndigheterna. I ett konkret exempel visades hur illa det kan gå; stora böter för företaget, fängelsestraff för personer i ledningen plus böter för dem, när man inte följer gällande lag.

I flera sammanhang pekades på att det inte var de svenska regelverken som företagen valde att rätta sig efter utan strängare utländska. Stora Enso nämnde att det var den brittiska mutlagstiftningen² som inspirerat företaget att initiera sitt numera mycket omfattande arbete

¹ Överenskommelse om samverkansformer mellan läkemedelsföretag och den svenska offentliga hälso- och sjukvården och dess medarbetare, 2010

² UK Bribery Act

med etik och compliance. Amerikanska företag som länge rättat sig efter FCPA³ anses vara världsledande i sitt compliancearbete. Svenska företag är i allmänhet mindre sofistikerade än de amerikanska men anses ligga långt före många andra utländska.

Utkast till en ny ISO-standard mot korruption har antagits efter många års förhandlingar med deltagande av ca 40 länder. Publicering väntas i september. ISO 37001 är en A-standard (certifieringsbar). För första gången omfattas styrelser i ledningsarbetet. Tredjepartscertifiering ger kvitto på att företag har ett godkänt system och tillämpar standardens bestämmelser. Hur främjande av tillämpning av standarden ska genomföras verkade ännu inte ha diskuterats. (TI:s internationella sekretariat har ännu inte tagit ställning).

Kartellbildning vid offentlig upphandling är något som Konkurrensverket (KKV) försöker förhindra, bl.a. eftersom det riskerar att driva upp priserna. "Företag" som rapporterar kan få slippa böter. KKV är positivt inställt till att företag som dömts för mutbrott utesluts från möjlighet att delta i upphandling men endast efter det att dom trätt i kraft. Det påpekades att ett företag, dvs. person/er i ett företag, som dömts för mutbrott kan uteslutas men att en företagsbot inte kan få samma verkan. Dags att ändra på detta?

Under ett seminarium betonades vikten av att utveckla ny teknik för att kunna bekämpa olika typer av brott, bl.a. korruption. Tekniskt sofistikerade system demonstrerades.

Efter skärpning av lagstiftningen om penningtvätt, har fler typer av organisationer blivit skyldiga att rapportera och granskningen från finansinstitut och myndigheter har blivit mer noggrann. Utvecklingen synes gå i riktning mot mer transparens när det gäller vem som äger vad. I UK planeras lag om "ultimate beneficial owner". Det blir allt viktigare för företag att ställa frågor om vem man egentligen gör affärer med och varifrån pengarna kommer. Frågan berördes särskilt i diskussion med representant för Telia Company.

I en diskussion om sport påpekades att Sverige kan vara särskilt drabbat av matchfixning och andra oegentligheter på sportområdet eftersom svensk fotboll spelas under en årstid då få andra turneringar äger rum. Det borde ligga i såväl idrottsorganisationernas som spelbolagens intresse att få bort fusk. Men, som alltid, där det finns pengar finns det kriminalitet.

I den avslutande panelen underströks vikten av att det i dagens osäkra situation finns starkt intresse inom såväl näringslivet som i det civila samhället, särskilt inom sporten, för självsanering. Ökad öppenhet och insyn är grunden för ansvarsutkrävande.

Birgitta Nygren
Vice ordförande
TI Sverige

³ Foreign Corrupt Practices Act